

RECHTSPRAAK

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

Neem
gratis
mee

“ALS #METOO-AANKLACHTEN LEIDEN TOT EEN RECHTSZAAK, HOE GAAN RECHTERS DAAR DAN MEE OM?”

Soms wordt het nieuws zo beheerst door één onderwerp, dat het lijkt alsof iedereen alleen daarmee bezig is. Afgelopen najaar hielden twee nieuwsfeiten het land in hun greep: #MeToo – een eindeloze stroom verwijten van seksueel wangedrag – en de gewelddadige dood van Anne Faber. Onvergelijkbare zaken, maar ze hebben toch iets gemeen: ze roepen vragen op over het strafrecht. Want waarom liep de man die vervolgd wordt voor Annes dood vrij rond, ondanks een lange celstraf? Moet de tbs op de schop om zoiets in de toekomst te voorkomen? En als #MeToo-aanklachten tot rechtszaken leiden, hoe gaan rechters daar dan mee om? Hoe achterhalen ze bij zedendelicten (waar meestal geen getuigen bij zijn) wie de waarheid spreekt, vooral als er veel tijd is verstreken? Lees het in deze Rechtspraak.

Even geen zin in de problemen van deze tijd? Gelukkig staat er ook veel goed nieuws in dit blad. Over rechters die ruziënde bureaus bij elkaar brengen en huiselijk geweld te lijf gaan, over jongeren die hun eigen rechtbanken oprichten en een doorgewinterde kinderrechtster die laat zien dat er veel verbeterd is de laatste jaren. Een kijkje in de toekomst nemen kan ook. Een robot die de rechter vervangt, kan dat? Wij probeerden het uit.

Pauline van der Mije

Coververhaal

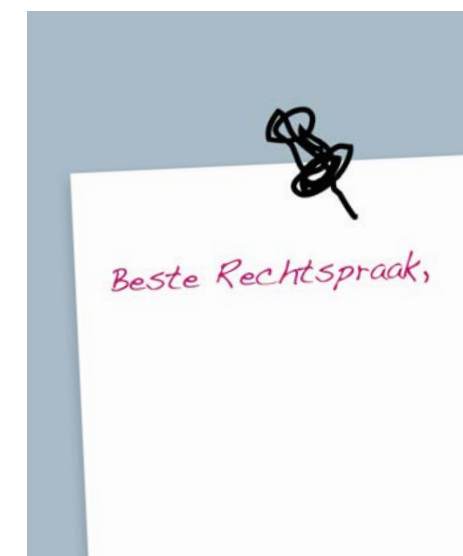
8

De rechter als bemiddelaar

Interview

18

Dilemma's rond tbs

Lezersvragen

20

Beste Rechtspraak

Rechtbankverslag

16

Een fortuin aan leer en latex

En verder

Nieuws kort	4
Column Maarten Feteris	7
Interview Kinderrechtster Romke de Vries	12
Wetenschap Vertrouwen in rechtspraak moeilijk meetbaar	15
Reportage Rechter versus robot	22
Wablief? Zwijgrecht	25
Hoe kan dat nou? Voorwaardelijk vrij	26
Bijzondere rechter Een schone lei voor schuldenaren	28

Rechtspraak Nummer 4, december 2017 (vijfde jaargang) Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en verspreid via de openbare ruimtes van gerechten. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in Rechtspraak vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Hoofdredacteur:** Pauline van der Mije (p.van.der.mije@rechtspraak.nl) **Redactie:** Rien Aarts (m.h.f.aarts@redactie@rechtspraak.nl), Simone Alderliesten (beeldredactie, s.alderliesten@rechtspraak.nl), Florine Boeding (florine.boeding@rechtspraak.nl), Rosanne Rootert (r.rootert@rechtspraak.nl) **Medewerkers aan dit nummer:** Martijn Delaere, Rob Edens, Aad Goudappel, Anna Green, Daphne Groeneweg, Niels de Hoog, Arie Kievit, Bas Kijzers, Serge Ligtenberg **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementenadministratie:** Wijziging of opzegging? Stuur de adresdrager retour naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmeldingen voor een individueel abonnement via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerde aanvragen voor meer exemplaren zijn ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** KRIS KRAS context, content and design **Druk:** Xerox/OBT, Den Haag **Illustratie cover:** Aad Goudappel

Meer dan 27.500 volgers

Op onze Facebookpagina vind je nieuws, informatie, anekdotes uit de rechtszaal en elke week een blog of vlog van mensen die bij ons werken (zie hieronder). Wij vinden het belangrijk om jou te laten zien wat er in onze gebouwen gebeurt. Je kunt ook op onze pagina terecht met al jouw vragen over rechtspraak. Volg ons en laat van je horen! Meer dan 27.500 volgers gingen je voor.

In de rechtszaal zie je rechters die met de partijen praten en een griffier die daarnaast zit te tikken. Een veredelde notulist? Nee hoor. Lees deze blog van Laura Schoutsen, griffier bij het gerechtshof in Amsterdam:

Als griffier val ik niet erg op in de rechtszaal. Ik mag geen vragen stellen aan de verdachte, advocaat of openbare aanklager. Als ik vragen heb, kan ik die vooraf aan de rechters doorgeven. Maar tijdens de zitting blijf ik stil. Dat is soms lastig, zeker als ik dringend iets wil weten.

Omdat ik zwijg, denken veel mensen dat mijn rol klein is en dat ik alleen noteer wat de aanwezigen zeggen. Op rechtbanktekeningen komen griffiers dan ook zelden voor. Dat is niet helemaal terecht. Want die onopvallende rol in de rechtszaal is daarbuiten totaal tegenovergesteld. Griffiers schrijven de eerste versie van de uitspraak, waarin de beslissing en de motivering van de rechters staat. En in de raadvak, waar de rechters overleggen en beslissingen nemen, heb ik als griffier altijd het eerste woord. Ik moet als eerste zeggen of er wettig en overtuigend bewijs is om een verdachte te veroordelen en wat ik dan een passende straf vind.

Dat is altijd spannend, want ik heb nog geen idee hoe de rechters over de strafzaak denken. En dat is ook de bedoeling: doordat ik als eerste mijn mening geef, kunnen de rechters mij niet beïnvloeden. Het leuke is dat ik rechters soms wel op andere gedachten kan brengen. Laatst bijvoorbeeld was ik ervan overtuigd dat een verdachte van inbraak het misdrijf had gepleegd. Achteraf erkenden de rechters dat zij eerst aan vrijspraak dachten, maar door mijn betoog de zaak anders waren gaan bekijken. Onderschat de invloed van een griffier dus niet!

Tekening: Linda Rusconi

Nieuwe aanpak van huiselijk geweld

Huiselijk geweld is een groot probleem, waar het hele gezin onder kan lijden. Vaak is er dan ook meer aan de hand: spijbelen, ondertoezichtstelling van de kinderen, een huisverbod voor de gewelddadige ouder. Allemaal zaken waarvoor verschillende gezinsleden naar verschillende rechters moeten. De Rechtspraak zoekt naar een betere aanpak van dit ontwrichtende probleem. Daarom gaat de rechtbank Rotterdam op proef themazittingen houden. Als dat een succes wordt, kunnen andere rechtbanken die manier van werken overnemen.

Zo'n 1500 Rotterdammers worden jaarlijks vervolgd wegens huiselijk geweld. 'Het is belangrijk om daar snel iets mee te doen, want een rechterlijke uitspraak is minder effectief als die lang op zich laat wachten', zegt rechter Erik-Jan Stalenberg. 'Maar dat lukt lang niet altijd. Als er strafzittingen worden gepland, krijgen verdachten die vastzitten voorrang. Dat hangt samen met wettelijke termijnen die je niet mag overschrijden.'

Samen verder

De rechtbank gaat in samenwerking met het Veiligheidshuis (waarin politie, gemeente, Openbaar Ministerie, de reclassering en andere instanties samenwerken) themazittingen organiseren waarop huiselijk geweld en alles wat daarmee samenhangt tegelijk wordt behandeld. 'Dan heeft de rechter overzicht over alle problemen binnen het gezin. Dat maakt het makkelijker om doelgericht maatregelen te nemen voor alle gezinsleden; zij moeten vaak wel met elkaar verder.'

Stalenberg denkt dat rechters door zo'n gecombineerde behandeling ook beter in staat zijn om de ouder die verdacht wordt van geweldpleging bepaalde voorwaarden op te leggen, als ondersteuning bij het veranderen van het gedrag. 'Bovendien hoeven de gezinsleden op deze manier maar één keer in spanning te zitten omdat ze naar de rechter moeten.'

Jongerenrechtbanken breiden uit

De jongerenrechtbank begint langzaam maar zeker naam te maken. Vier scholen hebben er inmiddels eentje en vijf andere hebben laten weten aan te willen sluiten.

De jongerenrechtbank is overgewaaid uit Amerika. Op scholen met zo'n rechtbank worden lichte overtredingen niet bestraft door de schoolleiding of doorgegeven aan de politie, maar door medeleerlingen afgehandeld. Een aanklager brengt de zaak aan, de benadeelde (het slachtoffer) en de beschuldigde (de verdachte) vertellen hoe zij het zien en de rechtbank doet uitspraak. De jongerenrechtbank kan maatregelen opleggen en houdt ook in de gaten dat die worden uitgevoerd. Het voornaamste doel is een oplossing vinden waardoor de schade wordt hersteld en de leerlingen samen verder kunnen.

Vrienden worden

Spieken, spijbelen, pesten, maar ook vernieling, diefstal, bedreiging en vechten; als het niet te ernstig is, kunnen scholieren onderling regelen dat het weer goed komt. Jongeren vertelden op een symposium in november hoe goed dat werkt. 'Een jongen die iemand anders had gepest, moest een presentatie over pesten geven voor de klassen in de onderbouw. Zo krijgt hij zelf meer beseft van de schade die pesten veroorzaakt en dient hij als voorbeeld voor andere kinderen.' Een andere jongerenrechtbank ging nog een stapje

verder: daar moesten pester en gepeste samen een presentatie voorbereiden. 'Dan heb je ook nog kans dat ze vrienden worden', zegt Raïs van het Comenius Lyceum. 'Ik heb liever dat twee leerlingen het goedmaken dan dat de schoolleiding hen allebei schorst.'

Positief

Leden van de jongerenrechtbank leren zelf ook veel van hun nieuwe taak. Ze worden voorbereid door rechters, officieren van justitie en advocaten, krijgen les in herstelrecht en mediation, gaan kijken bij de politie en de rechtbank. Thierry van de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert liep zelfs een week stage bij de rechtbank en overweegt nu een rechtenstudie. En voor Ilias van het Comenius was het bezoek aan de politie een eyeopener. 'Ik hoor vaak dat de politie slecht is, maar mijn beeld is helemaal veranderd. We konden overal over praten, ook over etnisch profileren. Ik zie de politie nu juist positief. Het zijn ook maar mensen.'

De Rechtspraak verstuurt elke donderdag een nieuwsbrief, met daarin het belangrijkste rechtspraaknieuws, een overzicht van gepubliceerde uitspraken en een selectie van nieuwsberichten over uitspraken. Neem een abonnement, het is dé manier om kort en bondig op de hoogte te blijven van belangrijke ontwikkelingen. Er zijn inmiddels 35.000 abonnees.

www.nieuwsbriefrechtspraak.nl

@RechtspraakNL

Ruim 25.000 volgers

Wil je ook op de hoogte blijven van de laatste nieuwtjes over de Rechtspraak? Volg ons op @RechtspraakNL

Rechtspraak Overijssel @RbOverijssel · 28 nov.
39-jarige man veroordeeld tot 6 jaar cel voor gewelddadige overval op bloemenhandelaar. Zwolle in 2003. Zijn DNA zat op ducttape waarmee 79-jarige slachtoffer was vastgebonden. #uitspraak #coldcase

6 jaar celstraf na gewelddadige overval in 2003 op...
Zwolle, 28 november 2017 Een 39-jarige man uit Engeland is voor de gewelddadige overval op een Zwitserse bloemenhandelaar in 2003 veroordeeld tot 6 jaar...
rechtspraak.nl

Hof 's-Hertogenbosch @HofDenBosch · 28 nov.
Exploitant coffeeshop Checkpoint is strafbaar, maar krijgt geen straf. #uitspraak #hogerberoep

Exploitant coffeeshop Checkpoint is strafbaar, maa...
's-Hertogenbosch, 28 november 2017 De exploitant van de voormalige coffeeshop Checkpoint in Temeuzen is schuldig aan de handel in softdrugs en deelname aan...
rechtspraak.nl

Rechtspraak Noord-NL @RbNoordNederland · 23 nov.
Verdachte Vindicat-zaak veroordeeld tot een deels voorwaardelijke gevangenisstraf en 240 uur taakstraf.

Verdachte Vindicat-zaak veroordeeld tot een deels...
Groningen, 23 november 2017
rechtspraak.nl

Rechtspraak ZWB @Rechtspraak_ZWB · 7 nov.
#uitspraak: Tilburgse 'arts' krijgt 4 jaar cel voor ontucht met 12 vrouwen

Tilburgse 'arts' krijgt 4 jaar cel voor ontucht met 12...
Breda, 07 november 2017
rechtspraak.nl

Rechtspraak @RechtspraakNL · 21 nov.
Nieuw: digitaal werken in bewindzaken. In alle rechtsgebieden wordt er in bepaalde zaakstromen nu digitaal gewerkt.

Nieuw: digitaal werken in bewindzaken
Den Haag, 21 november 2017 Digitaal communiceren met de Rechtspraak wordt resultaat voor alle professionele bewindvoerders in het land. In alle rechtsgebieden wo...
rechtspraak.nl

Hoe kijkt een rechter naar een zedenzaak?

Najaar 2017 stond in het teken van #MeToo. Het regende beschuldigingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Soms ging het verder dan aantijgingen in de media en werd aangifte gedaan van aanranding of verkrachting die jaren geleden zou zijn gepleegd. Als zulke zaken voor de rechter komen, hoe vormt de rechter daar dan een oordeel over? Strafrechter Elianne van Rens legt het uit.

Zijn zedenzaken moeilijker te beoordelen dan andere strafzaken?

‘Ik vind het altijd heel moeilijke zaken. Je hebt vaak te maken met twee verklaringen die recht tegenover elkaar staan. Getuigen zijn er meestal niet. Als rechter kun je niet tot een veroordeling komen op basis van alleen de aangifte. Er moet altijd steunbewijs zijn. Soms is het wel duidelijk, bijvoorbeeld als een verdachte ontkent dat er seksueel contact is geweest, maar zijn sperma wel is aange troffen. Dan is zijn verhaal ongeloofwaardig en heb je steunbewijs voor de aangifte. Het wordt veel moeilijker als de verdachte zegt dat ze wel seks hebben gehad, maar dat het vrijwillig was.’

Hoe stel je vast of er sprake is van verkrachting?

‘Eerst beoordeel je of er ondersteunend bewijs is voor de verklaring van de aangeefster, zoals blauwe plekken of andere verwondingen die passen bij haar verhaal - ik zeg ‘haar’, want de slachtoffers zijn vrijwel altijd vrouwen. Soms zijn er mensen die kabaal of geschreeuw hebben gehoord of die hebben gezien dat de vrouw daarna helemaal overstuur was. Soms heeft zij meteen erna appjes of sms-jes verstuurd waarin staat dat er iets vreselijks is gebeurd. Die kunnen helpen bij het vaststellen van een tijdlijn.

De volgende vraag is dan of de verdachte kon begrijpen dat de aangeefster geen seks wilde. Heeft zij duidelijk nee gezegd, hem weggeduwd, geschreeuwd? Ik heb een keer een zaak gehad waarin de man volhield dat de seks vrijwillig was. Maar een getuige die

de kamer in was gelopen, had gezien dat de vrouw heel erg huilde. Dan heeft die man toch echt iets uit te leggen.’

Weegt in zedenzaken het verhaal van de aangeefster extra zwaar?

‘De verklaring van de aangeefster nemen wij altijd serieus. Maar die van de verdachte ook. Het risico dat je iemand onterecht veroordeelt, is in zedenzaken groter omdat er vaak maar weinig bewijs is. Ik heb zelf als rechter-commissaris meegemaakt dat ik tijdens het vooronderzoek mijn twijfels had bij de schuld van een verdachte. Hij zat al vier dagen vast. Ik heb toen de aangeefster meteen als getuige gehoord en zij vertelde uiteindelijk dat ze vrijwillig met hem naar bed was geweest, maar dat mochten haar ouders niet weten. Daarom had ze de verkrachting verzonnen.’

Is een aangifte die pas jaren later wordt gedaan minder geloofwaardig?

‘Dat hoeft niet, maar het tijdsverloop moet wel verklaarbaar zijn. Bij incest bijvoorbeeld duurt het vaak een jaar of tien, vijftien voordat iemand gaat praten. Het is dan meestal wel een stuk moeilijker om bewijs te vinden, zeker als de verdachte alles ontkent.’

Vaak is het niet zo klip en klaar. Het komt voor dat de twee betrokkenen ieder hun eigen beeld hebben van wat er is gebeurd. Dat is moeilijk. Je wilt recht doen aan de aangeefster die in de zaal zit en die ervan overtuigd is dat ze verkracht is. Maar ook de verdachte verdient het om serieus te worden behandeld: hij voelt zich onterecht beschuldigd, en is dat misschien ook. Vrijspraak betekent dan ook niet dat aangeefster heeft zitten liegen. Er is dan simpelweg onvoldoende bewijs voor haar verhaal. Het is in deze zaken altijd enorm wikken en wegen. Niet alleen over de vraag of er voldoende bewijs is voor het meest waarschijnlijke scenario, maar ook of dat overtuigend is. Dit soort zaken wordt eigenlijk altijd door de meervoudige kamer behandeld, waarin drie rechters beslissen. Ze leiden best vaak tot lange discussies in de raadkamer. Het zijn dan ook altijd zaken met grote gevolgen voor de betrokkenen.’

“

Vrijspraak betekent niet dat de aangeefster heeft zitten liegen”

“Lef!”

Maarten Feteris, president van de Hoge Raad

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en een president van een gerecht.

Lef. Bij deze eigenschap denk je misschien eerder aan een beroepsmilitair of een brandweerman (of -vrouw) dan aan een rechter. En ik geef toe: het werk van soldaten en brandweerlieden is soms echt levensgevaarlijk. Daarvoor moet je inderdaad over een grote hoeveelheid moed beschikken. Bij rechters is het misschien minder spectaculair, maar ook zij hebben lef nodig bij het uitoefenen van hun vak.

Elk rechterlijk oordeel, elk vonnis bestaat uit doorgehakte knopen. Het gaat vaak om ingewikkelde kwesties waar de partijen zelf niet uitkomen. Vanzelfsprekend zal de uitkomst van een geschil zelden iedereen tevreden stellen. De verliezende partij is het er vaak zelfs volstrekt mee oneens. En wat te denken van de maatschappij, die ook altijd kritisch met de rechter meekijkt?

Zaken die voor de rechter komen, gaan vaak over controversiële problemen. Kwesties waarover je dus heel verschillend kunt denken. Zoals de verdachte van een gruwelijke moord, die volgens de publieke opinie een beest is dat nooit meer vrij mag komen. Of de enige verdachte van een terroristische aanslag. Als de rechter zo'n verdachte – terecht – vrijspreekt, zal die beslissing misschien veel moed hebben vereist. Maar in spraakmakende dagbladen en op sociale media wordt hij vermoedelijk als slap of laf bestempeld.

De rechter moet zorgen dat democratisch vastgestelde regels in het concrete geval juist worden toegepast. Ook als dat niet is wat de publieke opinie wil. Vaak lees je dan in de media dat 'de regels niet kloppen'. Zulke kritiek kan aanleiding zijn om een politiek debat aan te gaan over aanpassing van de regels, of zelfs tot herziening van het hele stelsel. Maar de rechter is er niet om daarop vooruit te lopen, die moet op een rechtvaardige wijze de bestaande regels toepassen. En dat vergt soms aardig wat durf. Dus wie zoveel mogelijk mensen tevreden wil stellen, kan maar beter geen rechter worden. ■

AFKOERSEN OP EEN OPLOSSING

Wie naar de rechter stapt, wil zijn gelijk halen. Maar het komt ook voor dat mensen bereid zijn elkaar tegemoet te komen. De rechtbank Amsterdam organiseert voor hen speciale zittingen, die gericht zijn op het vinden van een oplossing. Rechter merken dat daar steeds meer behoefte aan is.

Tekst: Rob Edens Illustratie: Aad Goudappel

In enquêtetekamer 2 van de Amsterdamse rechtbank verschijnen deze ochtend twee zestigers: meneer De Wit* en mevrouw Mulder*, beiden vergezeld door een advocaat. De Wit – kalend, rank postuur, bril met zwart montuur - is casual gekleed in zijn spijkerbroek met schipperstrui. Mevrouw Mulder - bleek, ernstig, kort grijs haar - draagt een opvallend chique rok en elegante pumps. De twee wonen sinds 1993 in hetzelfde appartementengebouw in de binnenstad van Amsterdam. Hij op de bovenste verdieping, zij beneden aan de straatkant. Mevrouw Mulder is eigenaar van haar woning, de overige appartementen worden door De Wit verhuurd. Ze hebben ooit afgesproken dat De Wit het overgrote deel van de eigenaarskosten voor het pand draagt. Mevrouw Mulder betaalt een twaalfde deel.

De twee gunnen elkaar nauwelijks een blik waardig in de rechtbank. Ze zitten elkaar dan ook al jaren dwars. Vrienden waren ze nooit, en in 2015 is de situatie geëscaleerd. Toen is getracht een vereniging van eigenaren (VvE) op te richten. Daarvoor moest een splitsingsakte op tafel komen waarin exact staat hoe

de eigendomsverhoudingen zijn. Mevrouw Mulder weigerde die akte te tekenen. Ze had (nota bene via Google Maps) ontdekt dat De Wit zonnepanelen op het dak heeft geplaatst. Ze vindt dat haar om toestemming had moeten worden gevraagd, als mede-eigenaar van het pand. En als ze toestemming had gegeven, had ze moeten meedelen in de opbrengst van de zonne-energie.

Bittere strijd

Een bittere juridische strijd brak los: over de akte, over meetgegevens die nodig zijn voor de splitsingsakte, over een nieuwe set zonnepanelen, over het niet verstrekken van informatie aan elkaar. Er kwam nog een conflict bij, over de voorpui die is opgeknapt op kosten van meneer De Wit, maar niet naar de zin van mevrouw Mulder. Het conflict blijft niet beperkt tot de rechtszaal. Zo heeft De Wit volgens Mulder met zijn fiets de plantenbakken geramd die zij voor haar woning heeft gezet. Schade: 150 euro. De Wit stelt dat hij het niet expres deed; de bakken staan op een onhandige plaats. Hij ergert zich op zijn beurt aan haar fiets: die zet Mulder steeds in de centrale hal.

Vandaag komen de burens elkaar opnieuw tegen in de Amsterdamse rechtbank, maar niet voor het gebruikelijke potje bakkeleien over wat de ander verkeerd heeft gedaan. Vandaag houdt de rechtbank GOO-zitting: Gericht Op een Oplossing. Misschien wel hét schoolvoorbeeld van ‘maatschappelijk effectieve rechtspraak’, waarmee geprobeerd wordt problemen echt uit de wereld te helpen. Rechters merken dat daar veel behoefte aan is in deze verhardende samenleving, waarin mensen zich vastbijten in conflicten, zaken op de spits drijven en niet meer in staat lijken een stapje terug te doen. Rechters helpen daarom steeds vaker strijdende partijen om samen hun problemen op te lossen.

Water bij de wijn

Rechter Astrid van der Pol opent de zitting. Mevrouw Mulder zit helemaal links in de kamer, meneer De Wit helemaal rechts, de advocaten als een soort buffer tussen hen in. Het is een goed teken dat beide kemphanen gevolg hebben gegeven aan de uitnodiging van de rechtbank voor de GOO-zitting. Want dat betekent dat ze bereid zijn water bij de wijn te doen – dat wordt bij de uitnodiging voor zo’n zitting nadrukkelijk

gevraagd. Rechter Van der Pol laat hen dat aan het begin van de zitting nogmaals bevestigen. Een GOO-zitting begint met het uiteenzetten van de juridische stand van zaken. Dat doen de advocaten, zo nu en dan aangevuld met een toelichting van Mulder en De Wit zelf. Al snel wordt duidelijk dat een rechterlijke uitspraak alleen de problemen tussen deze burens absoluut niet zou oplossen. Daarvoor zijn de verhoudingen te verstoord en is de communicatie te slecht.

In een klassieke rechtszaak velt de rechter een oordeel op basis van de juridische feiten en stellingen die worden aangedragen. Bij de steeds meer in zwang rakende maatschappelijk effectieve rechtspraak is de rechter veel actiever: hij kijkt als het ware ook achter het juridische geschil en probeert het hele probleem de wereld uit te helpen. Sommigen vergelijken deze vorm van rechtspraak met mediation, maar een groot verschil is dat de rechter dwingend aanwezig is. Mochten partijen er niet uitkomen, dan kan alsnog een strikt juridische uitspraak volgen. Het adagium van ‘vreemde ogen dwingen’ geldt bij de mediator veel minder, want die heeft geen stok achter de deur.

De rechter als bemiddelaar

De rechtbank Amsterdam startte in 2015 met Gericht Op een Oplossing. Met GOO wordt een andere, ‘bemiddelende’ behandeling van een civiel geschil (een conflict tussen mensen en/of bedrijven) geboden. Deze manier van procederen is vooral geschikt als er meerdere problemen spelen, die niet worden opgelost met een rechterlijke uitspraak. Voorwaarde voor deelname aan zo’n GOO-zitting is dat partijen samen tot een oplossing willen komen. Ze moeten bij hun voorbereiding aandacht besteden aan achterliggende belangen en conflicten en ze moeten alvast nadenken over mogelijke oplossingen. Ook van de advocaten wordt een constructieve opstelling vereist. De rechter kan, als het toch niet lukt om tot overeenstemming te komen, altijd de knoop nog doorhakken. Partijen (of hun advocaten) kunnen zelf het initiatief nemen en een GOO-zitting voorstellen. Ook de rechtbank Amsterdam kijkt of er zaken op de rol staan die voor zo’n behandeling in aanmerking komen. Zo ja, dan worden partijen daartoe uitgenodigd.

“De samenleving verhardt, mensen drijven zaken op de spits en lijken niet meer in staat een stapje terug te doen”

“Wat is nou het belangrijkste dat er tussen u beiden moet worden opgelost?”

‘Wat zit u nou het meest dwars?’, vraagt rechter Van der Pol aan de twee partijen na de juridische uiteenzetting en een korte schorsing, waarin De Wit en Mulder ieder met hun eigen advocaat overlegden op de gang. Mevrouw Mulder antwoordt als eerste: ‘De Wit heeft geen idee wat het betekent om gezamenlijk eigenaar te zijn van een pand’, zegt ze. ‘Ik word voortdurend buitenspel gezet en buiten de correspondentie gehouden.’ De Wit op zijn beurt vertelt dat het al sinds 1992 niet botert en dat hij de destijds afgesproken regeling, die hem voor bijna alle kosten van het pand laat opdraaien, achteraf gezien oneerlijk vindt. En: ‘Het was misschien naïef van mij om die zonnepanelen in 1995 op het dak te zetten, maar ik woon onder dat dak. Ik dacht dat het helemaal van mij was.’

De rechter stelt haar volgende vraag: ‘Wat is nou het belangrijkste dat er tussen u beiden moet worden opgelost? Er is ruzie over verschillende dingen.’ Uit de antwoorden die volgen, blijkt al snel dat het dak de kern van de zaak is. Mevrouw Mulder zegt vrijwel meteen dat ze de kwestie van de pui best wil laten vallen. Maar wat betreft het dak houdt ze voet bij stuk: ze wil dat De Wit daar volledig eigenaar van wordt en haar daarvoor betaalt. Doet hij dit niet, dan moeten de zonnepanelen weg en moet het dak opnieuw worden gedekt. Rechter Van der Pol benadrukt steeds dat het belangrijk is dat De Wit en Mulder vanuit zichzelf denken. ‘Als u op elkaar gaat reageren, komt u er niet uit.’

Tijd voor een nieuwe schorsing. De partijen gaan de gang op. De Wit en Mulder overleggen daar eerst afzonderlijk met hun advocaten en na verloop van tijd even met z’n vieren. Ze gaan weer uiteen en komen weer bij elkaar; er wordt duidelijk onderhandeld. Als de griffier het gezelschap weer naar binnen wil roepen, vraagt Mulders advocaat om ‘nog één minuut’. ‘Ik denk dat we eruit zijn’, zegt hij als iedereen weer binnen is. ‘Ik zal het toelichten en ik hoor het graag als ik dat niet goed doe of iets vergeet.’ Hij beschrijft de oplossing: het dak wordt volledig in eigendom overgedragen aan De Wit, die Mulder daarvoor 11.500 euro betaalt. De zonnepanelen mogen blijven. En over de andere juridische geschillen wordt de strijdbijl begraven. Rechter Van der Pol vergewist zich er steeds van dat er geen onduidelijkheden of open eindjes meer zijn: ‘Het gaat mij erom dat u straks niet opnieuw discussie krijgt’.

“

Zij zit links in de kamer, hij helemaal aan de rechterkant, de advocaten als een soort buffer tussen hen in”

Handtekening

Ter plekke maakt de griffier een vaststellingsovereenkomst op. Die wordt geprint, bestudeerd en vervolgens door beide partijen voorzien van een handtekening. Er ontstaat nog even discussie over de rekening voor de nieuwe splitsingsakte, maar dat is na een telefoontje naar de notaris opgelost. Ook komen de partijen overeen dat De Wit de 11.500 euro niet in één keer betaalt, maar in zes termijnen.

Rechter Van der Pol rondt af. Ze vraagt of de partijen nog iets willen zeggen. Mulder hecht daar inderdaad aan. Het gaat over de plantenbakken: ‘Dat is voor mij een emotioneel en principieel punt. Ik snap niet waarom het nodig was daar met een fiets tegenaan te rammen. Ik zou het zeer op prijs stellen als De Wit daarvoor excuses aanbiedt en mij de 150 euro schade vergoedt.’

Excuses van De Wit komen er niet. De bakken stonden op een erg onhandige plaats, zegt hij; het was geen opzet. Als de bakken haar zo dierbaar waren, waarom stonden ze dan niet op haar binnenplaatsje? De advocaat van mevrouw Mulder concludeert dat het ‘in ieder geval goed is dat mijn cliënt dit heeft gezegd. Dat helpt waarschijnlijk bij de verwerking’. De advocaat van De Wit haalt de kou helemaal uit de lucht: hij zegt toe de 150 euro uit eigen zak te betalen.

Rechter Van der Pol sluit na ruim drie uur de zitting en bedankt de partijen en hun advocaten voor hun inzet. Deze burens zullen als het goed is geen beroep meer hoeven doen op de rechtbank.

*de namen zijn gefingeerd

Regeerakkoord: experimenteren met andere procedures

Het besef dringt steeds meer door dat bestaande juridische procedures lang niet altijd geschikt zijn om alledaagse problemen op te lossen. Ze zijn complex, duren vaak lang en jagen mensen op kosten. Om die reden dringt de Rechtspraak al enige tijd aan op de mogelijkheid om te kunnen experimenteren met andere procedures. Het procesrecht (waarin de regels zijn vastgelegd voor het verloop van rechtszaken) schrijft voor dat de ene partij de andere voor de rechter daagt. De rechtszaak begint dan met een eis, waartegen de ander zich verweert. De partijen staan dus meteen met de koppen tegen elkaar, waardoor ze vaak alleen maar bozer worden. Volgens de wet mag de rechter alleen van dit ‘toernooimodel’ afwijken als beide partijen hiermee instemmen.

Daar lijkt verandering in te komen. In het regeerakkoord dat in oktober werd gesloten, staat dat er ‘innovatieve wetgeving’ komt, die ruimte biedt aan de rechter om te experimenteren met ‘eenvoudige procedures die partijen bij elkaar brengen en conflicten niet op de spits drijven’.

Daarnaast wordt de komst van buurtrechters aangekondigd, die regelmatig zitting hebben in de buurt en juridisch eenvoudige zaken behandelen. En van schuldenrechters, om alle rechtszaken van mensen met schulden (die vaak gevangen zitten in web van problemen) in één keer te behandelen.

“EEN OUDE HOND LEER JE GEEN TRUCJES MEER”

Kinderrechter Romke de Vries heeft in 35 jaar bij de rechtbank Amsterdam alles meegemaakt: van ontspoorde jongens die later als geharde criminelen werden doodgeschoten tot jongeren die juist tot inkeer kwamen. Een van hen kwam zijn vroegere kinderrechter laatst opzoeken.

Tekst: Pauline van der Mije Foto's: Arie Kievit

Romke de Vries trok in 1982 veel aandacht als eerste blinde rechter in Nederland. Drie jaar geleden nam hij officieel afscheid, maar hij werkt nog steeds. Zo'n twee keer per week baant hij zich een weg door het drukke openbaar vervoer van Amsterdam of Rotterdam om als plaatsvervangend rechter zittingen te houden; een hele onderneming. 'Gelukkig is deze trouwe makker erbij, die is niet stuk te krijgen', zegt De Vries terwijl hij zijn zwarte labrador even aanhaalt. Eros (zo heet hij) reageert onstuimig en springt half op schoot. 'Het is een wat afstandelijke hond, zeiden ze toen ik hem kreeg. Maar daar heb ik nog weinig van gemerkt.'

Gezellig

Zijn vorige geleidehond Thierry is met pensioen en heeft nu een rustige oude dag in huize De Vries. Hij heeft heel wat meegemaakt in de rechtbank, net als zijn voorgangers. De Vries herinnert zich Hike: 'Vroeger ontving ik mensen niet in de rechtszaal, maar gewoon in mijn werkkamer. Toen wilden kinderen nog wel eens in Hike prikken en kijken of ze zijn ogen eruit konden drukken. Hij liet ze begaan totdat ze aan zijn neus gingen trekken, dan vond hij het welletjes.'

Zo'n hond geeft een bezoek aan de rechter iets

gezelligs. 'Het doorbreekt de formele sfeer een beetje. Ik heb één keer meegemaakt dat een jongen helemaal benauwd werd toen zachtjes "wroef wroef" onder de tafel klonk; Hike lag daar te dromen. Toen ik vroeg wat er was, zei de jongen: "Nu moet ik zeker blijven!" Hij zat in voorarrest en iemand in de jeugdinrichting had hem wijsgemaakt: als de hond twee keer blaft, mag je niet naar huis.' Ouders deinzen soms wel even terug als ze de rechtszaal binnenlopen en de hond zien. 'In sommige culturen gelden honden als onrein, of geloven mensen dat zwarte honden behekst zijn. Dan roep ik Eros bij me en leg ik uit waarom hij daar is.'

De bijzondere rechter met hond maakte grote indruk op Rivelino Rigters uit Amsterdam West, die op dertienjarige leeftijd al tot anderhalve maand cel werd veroordeeld wegens straatroof. Hij zocht De Vries afgelopen zomer op om te vertellen hoe het verder was gegaan. Hij is nog een tijdje doorgedaan in de misdaad, maar toen hij zich had ontwikkeld tot drugsdealer en als vijftienjarige heroïne verkocht aan een junk, ging de knop om. 'Hij dacht ineens: waar ben ik nou mee bezig?', zegt De Vries. 'Kort daarop kwam hij mensen tegen die hem op het goede spoor zetten. Het gaat nu

heel goed met hem en hij helpt andere jongeren, ook in jeugdinrichtingen, met rap-sessies en workshops.'

De Vries vond het leuk om van hem te horen. 'Hij wou die oude rechter nog eens ontmoeten, daarmee was de cirkel voor hem rond. En hij vroeg mij het voorwoord te schrijven voor een boek over zijn leven, dat vond ik zo aardig, al zie ik het verband tussen mijn veroordeling en zijn levenswandel niet zo een-twee-drie. Want het heeft nog wel een paar jaar geduurd voordat het echt beter ging. Zelf zegt hij dat God toen een hand op zijn schouder heeft gelegd: die kant moet je op. Een christelijk georiënteerd verhaal dus, maar wel heel mooi en authentiek. Ik heb veel respect en bewondering voor wat hij heeft gefikst.'

Afgeknald

Normaal gesproken hoort de rechter alleen over jongeren waar het niet goed mee gaat. Omdat ze opnieuw zijn opgepakt of omdat het Journaal meldt dat ze zijn geliquideerd. 'Ik heb een aantal van die zware jongens voor me gehad, die op jonge leeftijd al een enorme hardheid en koudheid in zich hadden. Gebrek aan empathie, zo waren ze gewoon gebakken, het schijnt dat kleuterjuffen dat al kunnen zien. Dat zijn enkelingen hoor, de meeste

“Je moet ontspoorde kinderen niet wegstoppen, ze horen bij ons”

jongeren zijn best bij te sturen. Maar bij deze jongens had je het gevoel dat het gewoon van ze afleed, wat je ook zei. Tegen Gwenette Martha heb ik destijds gezegd dat hij drie mogelijkheden had: een brave burger worden, een klein piepeltje blijven of heel groot worden in de criminaliteit, en dan afgeknald worden. Dat laatste is gebeurd.’

Kinderrechters in Amsterdam kregen in de jaren negentig zo’n vijftig strafzaken per week te verwerken. Daar zaten altijd wel een stuk of tien zware bij. ‘Nu zijn die aantallen zwaar geslonken. Er worden minder kinderen geboren en misschien wordt er ook minder aangifte gedaan, ik weet het niet, maar de jeugdcriminaliteit is flink gedaald.’ Tegelijkertijd is het voor rechters moeilijker geworden om ontspoorde jongeren weer in het gareel te krijgen, vindt hij. ‘Destijds had je in Amsterdam een jeugdgevangenis met structuur en strenge regels, maar de jongens die er zaten gingen wel gewoon naar school. Dat is zo belangrijk. Als je die kinderen geïsoleerd bij elkaar zet, is de grootste boef een held en leren ze elkaar het vak. Een gesloten setting kan voor sommige jongeren goed zijn omdat ze daarin niet kunnen wegduiken. Maar dan wel zo kort mogelijk. Je moet kinderen bij de samenleving houden als het enigszins kan, ze horen bij ons. En met goede begeleiding kan je veel bereiken. Helaas is veel daarvan wegbezuinigd, ook in het onderwijs. Beschadigde kinderen moeten doorsukkelen in gewone klassen, waar ze ondergesneeuwd raken en ontsporen. Dat is heel verdrietig.’

Grootmoeder

Romke werd zelf als kind ook niet weggestopt. Een complicatie in de couveuse had zijn gezichtsvermogen erg aangetast en het lag voor de hand dat hij naar een school voor blinde kinderen zou gaan. ‘Maar mijn grootmoeder ontdekte dat de Kees Boekeschool in Bilthoven onderwijs aan slechtziende kinderen als extra specialisatie had. Ik was er wel zo’n beetje het slechtst aan toe hoor, klasgenoten vertelden later dat ze gauw aan de kant gingen als ik aan kwam fietsen. Maar ik draaide gewoon mee. Mijn ouders waren vrij laconiek, die zeiden: kijk maar wat je nog kunt, benut het zicht dat je hebt zo goed mogelijk. Mijn grootmoeder leerde mij braille door net te doen of het een spelletje was; een heel verstandige vrouw.’ Hij kon erg goed leren en sloeg een klas over.

“
Zware jongens die later
werden geliquideerd,
vertoonden op jonge
leeftijd al een enorme
hardheid”

Dat wreekte zich op de middelbare school: ‘Als jongen van veertien zat ik in de klas bij meisjes van zestien, dat verschil overbrug je niet. Bovendien was ik een echte nerd die zich verheugde op schriftelijke overhoringen. Daar maak je geen vrienden mee. Tijdens mijn studietijd heb ik dat wel afgeleerd, ik ben door schade en schande wijs geworden.’ De Vries, wiens slechthziendheid inmiddels was veranderd in volledige blindheid, kwam via een beroepskeuzetest uit bij rechten en daarna de rechtersopleiding. ‘Ik ging eerst aan de slag als secretaris, de rechterhand van de rechter, in Utrecht. Dat ging niet want dat was heel visueel werk, met formuleren die op een bepaalde manier ingevuld moesten worden. Er waren nog geen computers, alles moest aan mij voorgelezen worden, ik haalde het tempo niet.’

Uiteindelijk kon hij in Amsterdam als rechter aan de slag, in de familiekamer. Dat was meteen raak. ‘Op de eerste zitting stak een man zijn hand op, dus ik wendde me tot hem en zei: u wilt iets zeggen? Dat ging natuurlijk als een lopend vuurtje door de rechtbank, want hoe kon ik dat nou weten als ik niets zag? Ik voelde het gewoon, net zoals veel mensen voelen dat achter hun rug iemand naar ze kijkt, je neemt een soort energie waar. Omdat ik niet kan zien, heb ik andere zintuigen sterker ontwikkeld. Ik merk het als iemand zit te draaien op zijn stoel of zenuwachtig met zijn voeten schuifelt.’

Gevoeligheid

Misschien heeft hij ook een extra gevoeligheid ontwikkeld voor kinderen die niet vanzelf lekker meekomen omdat hij zelf een buitenbeentje was. ‘Ik heb van alles gedaan bij de rechtbank Amsterdam, maar mijn hart ligt

Romke de Vries (1949)

1973: rechtenstudie afgerond, Rijksuniversiteit Utrecht

1980: Opleiding tot rechter afgerond

1982-2014: rechter in Amsterdam, met een kort uitstapje naar de rechtbank Haarlem. De Vries werkte bij familie-recht, strafrecht, bestuursrecht (waar- onder vreemdelingenrecht), insolventie-recht (faillissementen en schuldsanering) en vooral bij jeugdrecht.

2014-heden: plaatsvervangend jeugd-rechter in Amsterdam en Rotterdam

toch bij jeugd- en familierecht’, zegt De Vries. ‘Een oude hond leer je geen kunstjes meer, maar bij jongeren is er hoop. Ik doe nu voornamelijk civiele zaken: ondertoezichtstelling, uithuisplaatsing, bescherming van kinderen met wie het niet goed gaat. Dan kan je zelf nog eens iets creatiefs bedenken. In het strafrecht is dat nauwelijks mogelijk.’

Maar ook in civiele zaken kan het behoorlijk fout gaan. Een zaak die de rechter altijd is bijgebleven, is die van een meisje dat van huis was weggevloden en bij familie ondergebracht. ‘We zouden haar ondertoezichtstelling behandelen. Ik zei: “Er is toch nog een kind, een jongetje, wat gebeurt daarmee?” Dat zou de kindbescherming nog bekijken. Kort daarop is de moeder met dat zoontje de zee in gelopen. Een drama. Hadden we maar doorgepakt.’ ■

VERDACHTEN VAKER VAST IN POLITIECEL

De politie houdt verdachten steeds vaker in voorarrest. Zo’n 25 procent zit een paar dagen in een politiecel; dat was vijf jaar geleden nog 17 procent. Die toename verdwijnt als de rechter eraan te pas komt, blijkt uit onderzoek van de Algemene Rekenkamer: het percentage verdachten dat daarna in voorlopige hechtenis gaat, blijft stabiel.

De onderzoekers denken dat verdachten vaker in voorarrest zitten omdat de politie meer tijd nodig heeft om bijvoorbeeld mobieltjes te kunnen inspecteren. Na maximaal zes dagen moet de rechter-commissaris beslissen of de verdachte vrijkomt of doorstroomt naar het huis van bewaring. Voor die voorlopige hechtenis gelden strenge regels, want mensen zijn onschuldig zolang de rechter ze niet heeft veroordeeld en mogen dus niet zonder goede reden worden vastgehouden.

De Algemene Rekenkamer heeft niet kunnen nagaan of de veelgehoorde bewering klopt dat in Nederland meer verdachten in voorlopige hechtenis zitten dan in andere Europese landen. De rechtssystemen verschillen te sterk om een goede vergelijking te kunnen maken.

Foto:HH/Peter Hilz

Voorarrest: verdachten in de cel. Een kwantitatieve analyse van inverzekeringstelling en voorlopige hechtenis - Algemene Rekenkamer, Den Haag, november 2017.

Vertrouwen in rechters is moeilijk meetbaar

Lager opgeleide mensen hebben niet zoveel vertrouwen in de rechtspraak als wordt gedacht. Ze uiten hun onvrede niet tegen onderzoeksbureaus die zelf horen tot de gevestigde orde. Dit blijkt uit een proefschrift van Liesbeth Hulst, die onlangs promoveerde op een onderzoek naar de vertrouwensband tussen diverse bevolkingsgroepen en de rechtsstaat.

Een ruime meerderheid van de Nederlanders heeft vertrouwen in de rechtspraak, zo blijkt keer op keer uit onderzoek. Maar kloppen deze cijfers? Vertrouwenspeilingen worden vaak

gedaan door bureaus die bij de gevestigde orde horen. Mensen die zich hier niet mee verbonden voelen, zoals lager opgeleiden, verbergen hun onvrede tegenover opiniepeilers van die bureaus.

Hulst: ‘Burgers met een lagere opleiding hebben een heimelijk wantrouwen tegen de Nederlandse rechters. In al onze studies zagen we grote verschillen. Bij een interviewer van de universiteit gaven lager opgeleide burgers aan veel vertrouwen in Nederlandse rechters te hebben. Maar zij gaven heel andere antwoorden als dezelfde persoon die zich voordeed als interviewer van het ROC. De universiteit

behoort niet tot de levenssfeer van lager opgeleiden. Alleen de ROC-interviewer hoorde ook vaak: “Rechters, dat zijn toch een heel ander soort mensen dan jij en ik”.’ Het vertrouwen in de rechtspraak kan versterkt worden als mensen zich in hun persoonlijke ervaring met individuele rechters respectvol bejegend en gehoord voelen. Dit concludeert Hulst op basis van studies onder rechtzoekenden en verdachten bij zittingen in de rechtbank.

Experimental legal studies on perceived procedural justice and trust in law and society – L. Hulst, proefschrift, Vrije Universiteit Amsterdam, November 2017.

“IK GAF EEN FORTUIN UIT AAN LEER EN LATEX”

Tekst: Martijn Delaere Illustratie: Niels de Hoog

WAAR

Politierechter in Breda
(rechtbank Zeeland-West-Brabant)

DE ZAAK

Betty heeft naaktfoto's van David op internet gezet en wordt verdacht van belediging.

UITSPRAAK

Vrijspraak.

David ziet Betty* in het RTL-televisieprogramma *Hotter Than My Daughter* en gaat naar haar op zoek. Via Facebook is dat zo gepiept. Telefoontjes en appjes volgen elkaar in het voorjaar van 2015 in rap tempo op. Hij woont in het westen van Brabant, zij in het diepe zuiden van Limburg. Dat hindert niet, want de prille liefde geeft Betty (50) vleugels.

Huwelijk

David is amateurfotograaf en Betty reist een paar keer naar Brabant om zich tijdens fotosessies, waaronder een 'erotisch getinte shoot', op de gevoelige plaat te laten vastleggen. David heeft vrouw en kind, maar Betty geeft haar slechte huwelijk toch voor hem op. 'Hij beloofde mij gouden bergen', zegt ze.

David, die ontkent dat er ooit een liefdesrelatie is geweest, zegt in het voorjaar van 2016 genoeg van haar te hebben. Betty is furieus en zet vier naaktfoto's van hem op haar Facebookpagina. David doet aangifte van belediging. Hij wil ook ruim 2.500 euro schadevergoeding van Betty hebben.

Bed

Betty is zonder advocaat naar het gerechtshof in Breda gekomen. 'Ik kan geen advocaat betalen', verontschuldigt ze zich tegenover politierechter Hermans. Die blootfoto's had ze niet op Facebook moeten zetten, geeft ze grif toe. 'Ik heb ze er ook na tien minuten vanaf gehaald'. De rechter: 'Meneers gezicht staat er niet op, maar het is wel zijn geslachtsdeel?' Betty: 'Die foto heeft hij mij gestuurd, dus ik neem aan van wel.' De rechter: 'U zegt het bed met hem te hebben gedeeld, dan herkent u hem misschien toch wel?' Betty, licht beschaamd: 'Hij is van hem.'

Zo erg vond David het trouwens niet dat ze die piemel foto in haar woede op Facebook had gezet, voegt Betty eraan toe. 'Tot maart van dit jaar hadden we nog wat met elkaar. Als hij het niet prettig had gevonden, had hij daarna niet met mij het bed gedeeld, sorry dat ik het zo zeg.'

Verhouding

Als de twee een zakelijke relatie hadden (zoals David in het proces-verbaal beweert) waarom stuurde hij dan een foto van zijn geslachtsdeel, vraagt rechter Hermans zich af. 'Uit de WhatsApp-berichten in het dossier blijkt dat er veel meer aan de hand was dan meneer in zijn aangifte zegt', concludeert de politierechter. De Brabantse amateurfotograaf is mij er eentje, als we Betty mogen geloven. 'Hij had niet alleen met mij een verhouding, maar ook met een ander', zegt ze. 'Die duurt nog steeds voort. Ik zit in de schuldsanering, ik krijg 50 euro in de week. Dat weet David en dan is het diep triest dat hij ook nog geld van mij wil hebben. "Het wordt tijd dat je wordt opgeruimd", heeft hij mij geschreven. Daar is hij nu mee bezig. Ik ben mijn baan door hem kwijtgeraakt, ik heb op het politiebureau gezeten, ik heb een fortuin uitgegeven aan leer en latex, want daar was hij gek op.'

Masker

Betty probeert wat van haar leven te maken. Ze loopt inmiddels bij een therapeut om te praten over haar borderline persoonlijkheidsstoornis. De reclassering, die om advies is gevraagd, vindt haar erg gemotiveerd. 'Het gaat op en neer; ik leef achter een masker', zegt ze zelf. Betty is op van de zenuwen. Haar dochter wil bij de politie, maar kan dat wel als haar moeder wordt veroordeeld? Ze barst in tranen uit.

De reclassering adviseert een werkstraf voor Betty. Dat zou niet de keuze zijn van officier van justitie Van der Hofstede. Betty staat

terecht voor een klachtdelict, wat inhoudt dat het Openbaar Ministerie alleen kan vervolgen als de aangever daar nadrukkelijk om vraagt. 'Het komt erop neer dat meneer verlangt dat u wordt vervolgd', zegt de officier. 'Zonder klacht is het OM niet-ontvankelijk. Ik constateer dat er formeel wel een klacht ligt. Maar kan je daar nog van spreken na de affaire, die volgens mevrouw voortduurde nadat de naaktfoto's op Facebook waren gezet? Het is toch raar dat je vraagt iemand te vervolgen, om vervolgens weer een relatie aan te knopen en

het bed met elkaar te delen? Dat klopt niet. Ik vraag u het OM niet-ontvankelijk te verklaren.'

Aangifte

Politierechter Hermans bewandelt een andere weg. 'Er ligt een aangifte en er ligt een klacht. Ik zie nergens in het dossier dat meneer daarop is teruggekomen. Wat mij betreft kan het OM u wél vervolgen. Maar er is iets anders aan de hand. Het OM verwijt u dat u de naaktfoto's in maart 2016 op Facebook hebt gezet. Meneer zegt in zijn aangifte dat hij op 2 mei het

verzoek van u kreeg om naaktfoto's te sturen. Op 16 mei zag hij ze terug op Facebook. U hebt die foto's wel op Facebook gezet, alleen niet in maart, maar in mei. En dat wordt u niet ten laste gelegd. Daarom spreek ik u vrij.'

David kan naar zijn schadevergoeding fluiten. En Betty? Die staat te shaken, zegt ze. 'Het is een pak van mijn hart. ■

* Om redenen van privacy zijn de namen gefingeerd.

DILEMMA'S ROND TBS

Tbs staat ter discussie. Veel verdachten weigeren mee te werken aan een persoonlijkheidsonderzoek, in de hoop aan dwangbehandeling te ontsnappen.

Moet het systeem daarom op de schop? Raadsheer Anja van Holten denkt van niet.

Over de dilemma's rond 'een prachtig instrument.'

Tekst: Pauline van der Mije Foto: Serge Ligtenberg

Twijfel over tbs is van alle tijden. Meestal steekt die de kop op als een tbs-er tijdens zijn proefverlof opnieuw een ernstig misdrijf pleegt. Maar nu staat juist het voortraject ter discussie: verdachten die weigeren mee te werken aan onderzoek om vast te stellen of ze tijdens het misdrijf ontoerekeningsvatbaar waren. Aanleiding voor de ophef is de zaak rond Anne Faber. De man die ervan wordt verdacht haar te hebben verkracht en gedood, is eerder veroordeeld voor verkrachting van twee meisjes. Hij kreeg toen geen tbs maar een lange gevangenisstraf. Hij weigerde mee te werken aan onderzoek door een psycholoog en psychiater, waarop rechters hun beslissing kunnen baseren.

Afraden

Het lijkt erop dat advocaten hun cliënten steeds vaker afraden om aan onderzoek mee te werken als ze bang zijn tbs te krijgen. 'Veel verdachten zien tbs als iets heel akeligs omdat er geen einddatum aan gekoppeld is en het verblijf in de kliniek lang kan duren', zegt raadsheer (rechter in hoger beroep) Anja van Holten. 'Dat kan ik me voorstellen. Aan de andere kant moet je ook naar de lange termijn kijken. Van een geslaagde behandeling kan iemand de rest van zijn leven profijt hebben. Je kunt verder zonder een gevaar voor anderen

te vormen. Gevangenisstraf is misschien overzichtelijker, maar dat levert geen gedragsverandering op.' Van Holten kent de tbs van alle kanten: 'Ik ben er voor mijn gevoel al mijn hele leven mee bezig.' Ze heeft de maatregel als rechter opgelegd, is nu raadsheer bij het hof Arnhem-Leeuwarden (waar tbs-gestelden in beroep kunnen tegen verlenging), heeft in toezicht- en beklagcommissies van een tbs-kliniek gezeten en ook vijftien jaar als advocaat gewerkt. Of iemand meewerkt aan onderzoek dat kan leiden tot tbs, is in de eerste plaats zijn eigen verantwoordelijkheid, vindt ze. 'Maar advocaten kunnen verdachten er wel op wijzen dat behandeling op lange termijn in hun belang kan zijn. Ik heb dat in elk geval altijd gedaan.'

Veranderen

Suggesties om het tbs-systeem te veranderen, buitelen de laatste tijd over elkaar heen. Verdachten van ernstige misdrijven zouden verplicht moeten meewerken aan een persoonlijkheidsonderzoek. Rechters zouden tbs moeten kunnen opleggen tenzij de verdachte zelf aantoont dat hij geen stoornis heeft. Van Holten ziet er niets in. 'Ik begrijp de schok die zo'n afschuwelijk misdrijf veroorzaakt, het is heel vreselijk', zegt ze. 'Maar deze ideeën zijn in strijd met de beginselen van ons rechtssysteem. Niemand is verplicht om aan zijn eigen

veroordeling mee te werken.'

Een ander voorstel is om niet een stoornis bij de verdachte als criterium te nemen voor het opleggen van tbs, maar risicofactoren die de kans op herhaling vergroten. Impulsiviteit bijvoorbeeld. 'In de wet staat dat je een stoornis moet vaststellen om tbs te mogen opleggen', reageert Van Holten. 'Het hele systeem en ook de behandeling is daarvoor bedoeld. Het lijkt me ingewikkeld om dat los te koppelen.'

Duivels dilemma

Als rechters op het delict zelf mochten afgaan, was het niet zo moeilijk. De 'bizarre taferelen en ensceneringen' rond de eerdere verkrachtingen waren voor een psychiater genoeg om een stoornis te veronderstellen, zei tbs-deskundige Hjalmar van Marle (hij was hoogleraar forensische psychiatrie, directeur van het Pieter Baan Centrum en van de Van Mesdagkliniek) onlangs in *Nieuwsuur*. Maar de rechter kan niet op de stoel van de psychiater gaan zitten. 'Als er geen rapport is en je niet aan de verdachte kunt zien dat hij een stoornis heeft, wat veel voorkomt, moet de rechter op zijn eigen kennis en ervaring afgaan. Dat is een duivels dilemma.' Raadsheer Van Holten bevestigt dat. 'De wet zegt: als iemand weigert mee te werken aan onderzoek, vervalt de eis dat er een rapport van een psycholoog en een psychiater moet

zijn. Dan kan je dus tbs opleggen zonder onderzoek. Maar je moet wel een stoornis vaststellen, en dat is niet eenvoudig.' Toch kan het wel, zegt Van Holten. 'De moord op Jesse Dingemans uit Hoogerheide is daar een mooi voorbeeld van. Het hof heeft op basis van oude rapporten over verdachte Julian C., dingen die hij zelf verklaarde en uitlatingen van familie en bekenden een stoornis vastgesteld.'

Totaalplaatje

De rechter zit zelden met lege handen, zegt Van Holten. 'Het klinkt zo zwart-wit, weigeren. Maar we kunnen bijvoorbeeld wel afdwingen dat een verdachte ter observatie naar het Pieter Baan Centrum gaat. Dat levert veel informatie op: hoe gedraagt hij zich in gezelschap, hoe gaat hij om met familie en personeel. Het PBC heeft nu ook als pilot een speciale weigeraarsafdeling, waar op allerlei manieren wordt geprobeerd meer informatie te krijgen.' Oude rapporten in het dossier bevatten soms informatie over vroegere contacten met de geestelijke gezondheidszorg. 'Dan heb je al veel in handen. Daarnaast kan de officier van justitie informatie opvragen bij de gevangenis. Het totaalplaatje, daar gaat het om. De officier moet daar wel moeite voor doen, want wij kunnen alleen werken met wat hij of zij aandraagt.'

Mooi systeem

Van Holten is uitgesproken positief over tbs-klinieken. 'Daar werken heel gedreven mensen die echt resultaat proberen te bereiken. Het is soms een lastig traject, maar men is er tegenwoordig veel meer op gericht om het niet te lang te laten duren.' Ze vindt dat er veel meer voorlichting voor advocaten moet komen over wat tbs precies inhoudt. 'Zij weten er vaak heel weinig van.' Maar ook rechters en officieren van justitie kunnen extra kennis goed gebruiken. 'Hoe meer je weet, hoe beter je je keuzes kunt afwegen.' Een waterdicht systeem bestaat niet, zegt ze. 'Ik kan me best voorstellen dat mensen die bijvoorbeeld een kind hebben verloren de moordenaar levenslang willen opsluiten. Maar dat brengt weer andere risico's met zich mee. Gestoorde mensen hebben uiteindelijk toch een goede behandeling nodig. En daar kan tbs in voorzien. Het is gewoon een heel mooi systeem dat zorgt voor aanzienlijk lagere recidivecijfers. Dat is niet alleen in het belang van de samenleving, maar ook van de verdachte zelf.' ■

“Van een geslaagde tbs-behandeling kan iemand de rest van zijn leven profijt hebben”

BESTE RECHTSPRAAK,

Meer vragen? Het RSC weet raad

Heb je algemene vragen over de Rechtspraak? Neem dan contact op met het Rechtspraak Servicecentrum. Webcare-medewerkers en telefonisten zitten op werkdagen van acht uur 's ochtends tot acht uur 's avonds klaar om jouw vragen te beantwoorden. Je kunt je vragen kwijt op Facebook (facebook.com/rechtspraak) of Twitter (@RechtspraakNL). Bellen kan ook: 088-3616161.

Mijn buurman is in een strafzaak verwickeld en ik ben opgeroepen als getuige. Dat wil ik liever niet. Wij komen elkaar dagelijks tegen en hij zal het me niet in dank afnemen als ik iets vertel dat tegen hem werkt. Kan ik weigeren?

Nee, weigeren is geen optie. Wie een oproep krijgt om te getuigen in een strafzaak is verplicht om te komen en moet ook vragen beantwoorden. Als je ziek bent – of om een andere dringende reden verhinderd – geef dat dan door aan de rechtbank. Want als een getuige zonder toestemming niet komt opdagen, kan de politie hem komen halen.

Soms hebben getuigen goede redenen om vragen niet te willen beantwoorden. Bijvoorbeeld omdat ze familie zijn van de verdachte of zich gebonden voelen aan hun beroepsgeheim. Vertel dat dan aan de rechter. Als die jouw reden niet dwingend genoeg vindt, bestaat de kans dat je toch moet antwoorden. In het uiterste geval kan een getuige die weigert te antwoorden in gijzeling worden genomen. Hij moet dan de cel in.

Voordat het getuigenverhoor begint, vraagt de rechter je om de eed of belofte af te leggen. Daarmee beloof je de waarheid te spreken. Als je het antwoord op een vraag niet weet, kan je dat gewoon zeggen. Ga in elk geval niet liegen. Wie onder ede opzettelijk liegt, maakt zich schuldig aan meened. Dat is een misdrijf waarvoor je gevangenisstraf kunt krijgen

Meer informatie is te vinden op rechtspraak.nl onder het tabje 'Uw situatie'.

Ik wil een spreekbeurt houden over rechtspraak in Nederland. Hebben jullie informatie voor mij?

Kijk eens op rechtvoorjou.nl. Die website is speciaal voor jongeren gemaakt. Je vindt er heel veel informatie over hoe het recht in elkaar zit, wat rechtspraak precies is, welke soorten rechters er zijn en wie er nog meer in de zaal zitten bij bijvoorbeeld een strafzaak. Er staan ook verhalen op van jongeren die zelf naar de rechter moeten, want dat komt best veel voor. Als het thuis niet goed gaat bijvoorbeeld of als je heel veel spijbelt, kan daar een rechtszaak van komen. Of als je ouders gaan scheiden. De rechter wil dan vaak zelf van de kinderen horen wat zij het liefste zouden willen in de nieuwe situatie na de scheiding.

Er staan ook korte filmpjes op de site waarin alles duidelijk wordt uitgelegd. Misschien is het leuk om die aan de klas te laten zien tijdens je spreekbeurt. Je kunt trouwens ook contact opnemen met de afdeling voorlichting of communicatie van de rechtbank in jouw regio. Misschien hebben zij materiaal waar je iets aan hebt. De contactgegevens vind je op rechtspraak.nl onder het tabje 'Organisatie en contact'. Succes met je spreekbeurt!

Ik heb een prachtige bank gezien die ik graag wil kopen, maar de winkel die hem aanbiedt is volgens een kennis van mij failliet. Hoe kom ik erachter of dat waar is?

Een winkel is pas failliet als de rechter het faillissement heeft uitgesproken. Er wordt dan meteen een curator benoemd en de winkel wordt gesloten, tenzij de rechter-commissaris speciaal toestemming heeft gegeven om open te blijven. Vaak gaat de zaak een paar dagen later weer open voor de leegverkoop.

Misschien is het faillissement van de meubelzaak wel aangevraagd. Dat valt niet te controleren. Om onnodige reputatieschade te voorkomen, maakt de rechtbank het faillissement pas openbaar nadat de rechter uitspraak heeft gedaan. Het komt namelijk regelmatig voor dat schuldeisers een faillissement aanvragen om een ondernemer onder druk te zetten en tot betalen te dwingen. Dan wordt de aanvraag op het laatste moment weer ingetrokken of door de rechter afgewezen.

Als de rechter een bedrijf failliet heeft verklaard, is dat terug te vinden in het Centraal insolventieregister. Daarin staan alle insolventiegegevens die vanaf 1 januari 2005 zijn gepubliceerd. Je vindt het register op rechtspraak.nl onder het tabje 'Registers'. Staat de winkel er niet in, maar heb je toch twijfels? Doe dan geen aanbetaling, maar betaal pas als de bank wordt afgeleverd.

Ik ga met mijn twaalfjarige dochter naar New York in de kerstvakantie. Haar vader blijft thuis. In de krant stond dat ik zijn schriftelijke toestemming nodig heb. Is dat echt zo?

Ja. Als je alleen met een kind onder de achttien de grens over wilt, moet je kunnen aantonen dat de andere ouder (als die ouderlijk gezag heeft) daarmee instemt. Daar is een handig formulier voor gemaakt, dat je kunt vinden op www.kinderontvoering.org. Op die website staat ook een overzicht van de benodigde papieren in andere situaties. Want zelfs als jij de enige bent met ouderlijk gezag over je meereizende kind, moet je dat wel kunnen bewijzen.

De Marechaussee let de laatste jaren extra scherp op alleenreizende volwassenen met kind, om internationale kinderontvoering te voorkomen. Steeds meer mensen krijgen een relatie met iemand die oorspronkelijk uit een ander land komt. Als de liefde over is, kan een sterke behoefte ontstaan om terug te gaan naar je wortels – met de kinderen. Die worden dan plotseling uit hun vertrouwde omgeving gehaald en zien een van hun ouders niet meer. Om die narigheid te voorkomen, is de strenge controle ingevoerd.

RECHTER VERSUS ROBOT

Hoe goed werkt de glazen bol van een computer?

Kan een computer een uitspraak van de rechter voorspellen? Rechtspraak magazine wilde dat weleens weten en dook in de wondere wereld van 'legal tech'. Tekst: Rien Aarts Foto: Anna Green

Waarom niet?

Frits Bakker, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, zei tijdens de Dag van de Rechtspraak dat het in de toekomst goed zou kunnen dat minder ingewikkelde rechtszaken voor een groot deel geautomatiseerd worden afgehandeld. Door het inzetten van deze 'robotrechter' houden rechters meer tijd over voor zaken die extra aandacht vragen. Bakker: 'Hierdoor zijn we straks veel beter dan nu in staat om onderscheid te maken tussen zaken die menselijk contact nodig hebben en zaken waarvoor dat veel minder of zelfs niet geldt.'

Sommige mensen vermijden de rechter omdat ze denken dat een rechtszaak duur, ingewikkeld en tijdrovend is. Ook is de uitkomst vaak onvoorspelbaar. Misschien moet de Rechtspraak daarom wel helpen bij de ontwikkeling van rekenmodellen die uitspraken analyseren en voorspellen, vindt Bakker. 'Als het een drempel om naar de rechter te gaan wegneemt: waarom niet?'

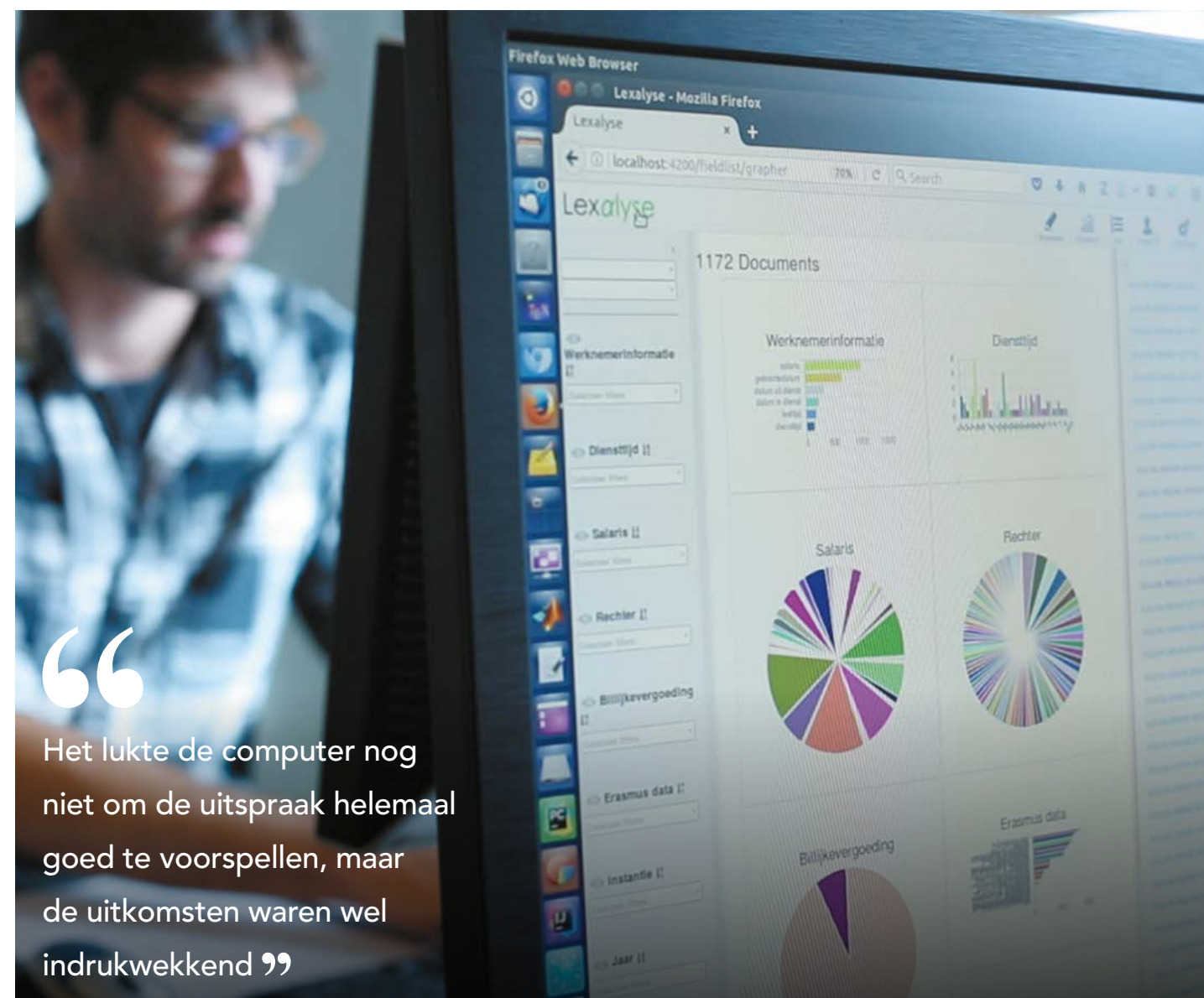
Big data, machine learning, kunstmatige intelligentie: het zijn geen termen meer die je alleen in een sciencefictionfilm tegenkomt. Ze zijn onderdeel van het dagelijks leven. Ingevoerde computermodellen bepalen welke advertenties je ziet op internet en welke berichten verschijnen in je Facebooktijdlijn. De eerste zelfrijdende auto's zijn al te zien op de weg. Maar het werk van de rechter is nog altijd puur mensenwerk. Een computer is hierbij vooral een hulpmiddel om uitspraken te schrijven of digitale dossiers op orde te houden. Maar blijft dit ook zo? Of is het een kwestie van tijd totdat het échte werk van de rechter – het nemen van beslissingen – door een machine wordt overgenomen?

Patronen

Om een antwoord te krijgen op deze vragen gingen we langs bij LexIQ, een bedrijf gespecialiseerd in het bestuderen van grote hoeveelheden juridische informatie. 'In onze database staan onder andere honderdduizenden beslissingen van rechters, afkomstig uit het openbare uitsprakenregister van de Rechtspraak', vertelt LexIQ-oprichter Martin van Hemert. 'Maar dat is lang niet alles, we werken bijvoorbeeld ook samen met universi-

teiten waar we veel informatie van krijgen. Zo kregen we laatst een uitspraak uit 1923. Al die informatie stoppen we in het systeem, dat de gegevens automatisch analyseert.' Van Hemert wijst op een computerscherm aan de muur van het Rotterdamse hoofdkwartier. 'Voor mensen is het erg ingewikkeld om patronen te herkennen in zo'n berg informatie. Voor de computer is het een peulenschil.'

Van Hemert was vroeger advocaat en weet dus van alles over het recht, maar om al die data te kunnen analyseren riep hij de hulp in van technici. Michael van Cammen, specialist op het gebied van kunstmatige intelligentie, is een van hen. Als algoritme designer ontwerpt hij de wiskundige regels die schuilgaan achter het complexe systeem. Hij glundert als je hem vraagt hoe dat nou precies werkt. 'We leren de computer informatie te herkennen. Gegevens als de datum en bij welke rechtbank de zaak speelde, zijn voor een computer simpel te vinden. Maar we leren hem ook hoe hij ingewikkelde informatie boven tafel kan halen. Wie er gelijk heeft gekregen van de rechter of hoe hoog de schadevergoeding was bijvoorbeeld. Als dit soort informatie automatisch wordt herkend, kan je erg interessante dingen ontdekken.' Als voorbeeld zet hij een overzicht van dui-

“ Het lukte de computer nog niet om de uitspraak helemaal goed te voorspellen, maar de uitkomsten waren wel indrukwekkend ”

zenden ontslagzaken op het scherm. In dit soort zaken draait het vaak om een werknemer die vindt dat hij onterecht is ontslagen en daarom via de rechter schadevergoeding eist. Allemaal cijfers en grafiekjes springen heen en weer over de muur. Ze laten in een oogopslag zien welke informatie achter de berg gegevens schuilgaat. Hoe hoog een ontslagvergoeding is, hoe lang de zaak heeft geduurd, hoe vaak de werknemer gelijk krijgt en nog veel meer.

Van der Cammen: 'Stel je nou voor dat jou dat overkomt. Met onze software kan je dan met behulp van filters de informatie aanpassen naar jouw situatie. Je stelt je leeftijd, salaris en het aantal jaren dat je werkt in

en ziet direct hoe vaak een werknemer in vergelijkbare zaken gelijk krijgt. En hoe hoog de ontslagvergoeding gemiddeld is. Het geeft een idee van wat de beslissing van de rechter uiteindelijk zou kunnen zijn. Hartstikke handig voor mensen die willen weten of de kans groot is dat ze de zaak winnen, maar ook voor rechters die zich afvragen hoe hun collega's tegen dit soort zaken aankijken.' Op dit moment wordt de software van LexIQ vooral gebruikt door professionals, zoals advocaten. Maar Martin weet het zeker: 'Het duurt niet lang meer voordat het gebruik van deze informatie voor iedereen doodnormaal is.' Niet alleen ontslagzaken kunnen tevoorschijn worden getoverd op het beeldscherm. Het kan net zo goed gaan om rechtszaken

Wat is al mogelijk?

- Schrijver Ronald Giphart schreef samen met een computer genaamd Asibot een verhaal. De kennis van de computer bestond uit meer dan 10 duizend Nederlandse romans.
- Google leerde een computer genaamd AlphaGo Zero de spelregels van het Chinese spel Go, dat wel wat weg heeft van schaken. De computer ging met deze regels aan de slag en leerde beetje bij beetje het spel. In oktober versloeg AlphaGo de beste Go-speler ter wereld.

Rechter van vlees en bloed

Hoe zou jij het vinden als een rechter niet meer van vlees en bloed is, maar gemaakt is van computerchips en printplaat? Wij vroegen het mensen op straat. Bekijk de video op onze Facebookpagina om hun meningen te horen, en laat daar ook zelf je mening horen!

over een bouwvergunning, een ruzie tussen een verkoper en klant of... een moordzaak.

Wat het allemaal nog indrukwekkender maakt: de computer kan leren. Als hij dezelfde informatie vaak voorbij ziet komen maar nog niet begrijpt, laat hij dit de programmeurs weten. Hij vraagt hen wat hij met deze informatie aan moet. Michael: 'Zo weet de computer wat hij moet doen als in de toekomst vergelijkbare gegevens opduiken. Op deze manier verbetert de software zichzelf keer op keer en worden de gegevens op het scherm steeds nauwkeuriger.'

Glazen bol

Maar als je zoveel weet, zou je dan ook in de toekomst kunnen kijken? Het voorspellen van een uitspraak in een individuele rechtszaak is andere koek dan het berekenen van gemiddelden. De Rechtspraak legde LexIQ twee rechtszaken voor: één waarin een financieel directeur zijn ontslag aanvocht en een andere over een man die een rotonde niet rechtsom, maar linksom nam. Het oordeel van de rechter kregen de wizzkids niet.

Martin, Michael en hun collega's gingen de uitdaging aan en ontwierpen een rekenmethode die de twee zaken vergeleek met honderdduizenden eerdere uitspraken. vervolgens berekende de computer wat volgens hem de uitspraak van de rechter zou worden. De uitkomsten van het experiment werden gepresenteerd op de Dag van de Rechtspraak in september.

Om direct met de deur in huis te vallen: nee, het lukte de computer nog niet om de echte uitspraak helemaal goed te voorspellen. Maar de uitkomsten waren wel indrukwekkend. De voorspelling dat de directeur onterecht was ontslagen was bijvoorbeeld helemaal goed, zo oordeelde de rechter uiteindelijk ook. Alleen viel de ontslagvergoeding die de computer berekende tien keer lager uit dan in het echt.

De rotonde-zaak schatte de computer verkeerd in, maar dit was ook wel een instinker. Volgens het digitale brein was de man schuldig, maar in het echt werd hij vrijgesproken omdat een bepaald bordje bij de rotonde ontbrak. Daarom was hij volgens de wet niet strafbaar.

“

Is het een kwestie van tijd totdat het échte werk van de rechter – het nemen van beslissingen – door een machine wordt overgenomen? ”

Toekomst

Dat het heel moeilijk zou worden om een echte rechter te evenaren, wisten zowel de Rechtspraak als LexIQ eigenlijk wel. Een rechter houdt bij rechtszaken rekening met heel veel details, veel meer dan een computer nu nog kan bevatten. Het doel van het experiment was ook niet om het bij het juiste eind te hebben. Het doel was te onderzoeken wat er nu al kan zodat je een idee krijgt van wat in de toekomst mogelijk zal zijn. Want hoewel de computer nu nog geen echte voorspellende gaven heeft, gaan de ontwikkelingen razendsnel. Wie weet wat er over tien of twintig jaar mogelijk is.

Toch denkt Michael van der Cammen dat ook dan een rechter nodig blijft, zeker bij ingewikkelde zaken: 'Om al die feitjes die wij laten zien op waarde te schatten, is een rechter nodig. Wat betekenen al die data precies? En is de zaak die op tafel ligt écht vergelijkbaar met de rest? Maar dat deze informatie rechters en mensen die recht zoeken kan helpen, is volgens mij overduidelijk.' ■

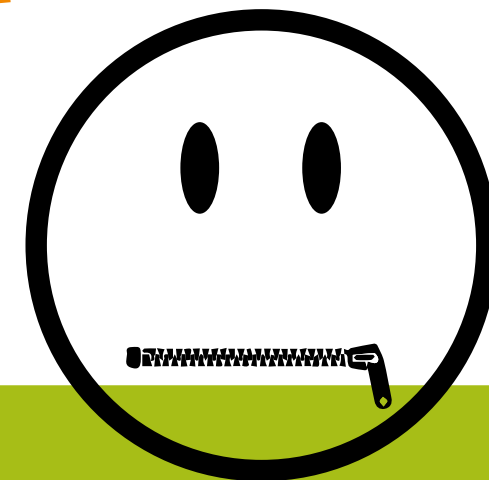
Wist je dat?

Wist je dat je ook zelf in het uitsprakenregister van de Rechtspraak kunt zoeken? Ga naar uitspraken.rechtspraak.nl en je kunt honderdduizenden beslissingen van rechters gratis bekijken.

WABLIEF? Zwijgrecht

Spreekrecht voor slachtoffers van misdrijven is regelmatig in het nieuws. Het spiegelbeeld bestaat ook: zwijgrecht. Maar wie mag er zwijgen en waarom eigenlijk?

Wil je een een term uitgelegd krijgen?
Mail naar redactie@rechtspraak.nl

Dankzij het spreekrecht mogen slachtoffers uitvoerig het woord voeren in de rechtszaal. RTL zond laatst een serie uit die liet zien hoe dat in zijn werk gaat en wat het voor mensen betekent. Het zwijgrecht kennen we ook van tv: 'You have the right to remain silent', blaffen agenten in Amerikaanse politierieseries de verdachte toe terwijl ze hem de politiewagen in duwen. Want zwijgrecht is een internationaal gegeven.

Wie verdacht wordt van een strafbaar feit moet meewerken aan zijn identificatie, maar mag verder zijn kaken stijf op elkaar houden. Frustrerend voor rechercheurs, openbare aanklagers, rechters en slachtoffers, maar het staat in internationale mensenrechtenverdragen. Degene die een verdachte verhoort, moet dan ook altijd zeggen dat hij niet tot antwoorden verplicht is. Dat heet de cautie.

Het zwijgrecht berust op een belangrijk rechtsbeginsel, *nemo tenetur prodere se ipsum* in het Latijn. Dat betekent dat niemand kan worden gedwongen om aan zijn eigen veroordeling mee te werken. Dat is niet bedacht om verdachten een plezier te doen, maar om te voorkomen dat zij zodanig onder druk worden gezet dat ze uiteindelijk maar bekennen en onterecht worden veroordeeld.

Hoeft een verdachte dan op geen enkele manier mee te werken? Jawel, er is een uitzondering gemaakt voor bewijsmateriaal dat losstaat van de wil van de verdachte. Daarom moeten mensen wel meewerken aan een bloedproef als ze worden verdacht van rijden onder invloed. En aan het afstaan van celmateriaal (meestal in de vorm van wangslim) voor DNA-onderzoek als het om een ernstig misdrijf gaat. Dan spreekt het lichaam alsnog, ook al zwijgt de verdachte.

HOE KAN DAT NOU?

TWAALF JAAR CELSTRAF, ACHT JAAR ZITTEN

Van tijd tot tijd is het raak: iemand pleegt een ernstig misdrijf en dan blijkt dat hij zijn vorige zware straf nog niet helemaal heeft uitgezeten. Hij had bijvoorbeeld twaalf jaar gevangenisstraf gekregen, maar liep na acht jaar alweer op straat. Hoe kan dat nou?

Tekst: Rosanne Rootert

Voorwaardelijke invrijheidstelling

Wie veroordeeld is tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van langer dan een jaar, hoeft in Nederland niet de hele straf uit te zitten. Het laatste deel mag hij in vrijheid doorbrengen, maar daaraan zijn wel strenge voorwaarden verbonden. Die zogenoemde voorwaardelijke invrijheidstelling (VI) is hier al in de 19e eeuw ingevoerd, net als in veel andere landen. Het idee erachter was dat het goed is om veroordeelden te begeleiden bij hun terugkeer naar de maatschappij. Daarbij zou niet alleen de veroordeelde gebaat zijn, maar vooral ook de samenleving. Want de kans dat iemand weer misdrijven gaat plegen wordt daardoor kleiner. Als de veroordeelde zich niet aan de voorwaarden houdt, kan hij teruggestuurd worden naar de gevangenis om alsnog de hele straf uit te zitten.

Nuttig

Er is een tijd geweest waarin er geen aandacht was voor voorwaarden waaraan de veroordeelde zich moest houden. Voorwaardelijke invrijheidstelling veranderde in vervroegde invrijheidstelling. De wetgever heeft dat in 2008 teruggedraaid. Sindsdien worden weer strikte voorwaarden gesteld aan voortijdige vrijlating. Want dat dat nuttig is, daar zijn de meeste strafrechtprofessionals wel van overtuigd. Iemand na een lange straf zomaar op straat zetten is riskant. Door er een voorwaardelijke vrijheid van te maken, is toezicht en begeleiding mogelijk.

Tweederde

Wie één tot twee jaar cel krijgt, moet een jaar plus een derde van het restant uitzitten voordat de VI ingaat. Een jaar en negen maanden wordt dan dus een jaar en drie maanden. Mensen die tot twee jaar of meer zijn veroordeeld, komen in principe na tweederde van de tijd vrij.

Toch nam de rechtbank Limburg onlangs in een vonnis op dat een langgestrafte Libiër, die een vrouw had verkracht, zijn hele straf uit moest zitten. De reden: illegale vreemdelingen krijgen nooit VI. Het is niet de bedoeling

dat ze terugkeren in de Nederlandse maatschappij, en VI is bedoeld om die terugkeer goed te laten verlopen.

Ook jongeren komen er trouwens niet voor in aanmerking, maar bij hen kan de rechter altijd tussentijds beslissen dat ze eerder vrijkomen.

Geen rol

Als iemand tijdens zijn VI-periode een misdrijf pleegt, richt de algemene verontwaardiging zich vaak op de rechter. Hoe kon die zo'n zware misdadiger vervroegd vrijlaten? Maar de rechter heeft hierin geen rol. De voorwaardelijke invrijheidstelling gaat automatisch in, 'van rechtswege' zoals dat heet. De rechter wordt daar pas bij betrokken als het Openbaar Ministerie (OM) dat niet ziet zitten, bijvoorbeeld omdat iemand zich in de gevangenis al misdraagt of omdat er een nieuwe verdenking tegen hem is gerezen. Dan kan de officier van justitie de rechter vragen om de VI niet in te laten gaan of uit te stellen. In oktober heeft de rechter bijvoorbeeld op verzoek van het OM besloten dat de president van de Haarlemse Hells Angels een celstraf van dertig maanden volledig moet uitzitten omdat hij inmiddels van meer misdrijven wordt verdacht.

Meteen op vrije voeten?

Soms lijkt het alsof een misdadiger meteen na zijn veroordeling al vrijkomt. Hoe kan dat? Dat heeft te maken met de berekening van de celstraf. Als iemand wordt veroordeeld tot vier jaar en al maanden in voorarrest zit, dan tellen die maanden mee. Ook voor het bepalen van de VI-datum. Stel: een verdachte wordt in 2012 opgepakt, in 2013 dient zijn zaak bij de rechtbank, in 2014 bij het gerechtshof en in 2015 bij de Hoge Raad. Dan komt hij datzelfde jaar voorwaardelijk vrij, omdat hij al drie jaar (tweederde van zijn straf) vastzit.

Hoe vaak per jaar?

Het OM doet rond de 300 verzoeken per jaar om VI uit te stellen, achterwege te laten of te herroepen. In tweederde tot driekwart van de gevallen wijst de rechter het verzoek geheel of gedeeltelijk toe.

Voorwaarden

Het OM bepaalt ook aan welke voorwaarden iemand moet voldoen als hij voorwaardelijk wordt vrijgelaten. Uiteraard mag hij zich niet opnieuw schuldig maken aan een strafbaar feit.

Maar daarnaast kunnen de voorwaarden voor iedereen anders zijn: een training of cursus volgen, afkicken, een contactverbod of psychologische hulp accepteren, de mogelijkheden zijn eindeloos (zie kader). Wie zich niet houdt aan de opgelegde voorwaarden, gaat meestal terug de cel in om de straf alsnog af te maken. Dat oordeel wordt dan aan de rechter overgelaten.

Die beoordeling kan voor een veroordeelde goed uitpakken. Toen het OM de rechter vroeg Volkert van der Graaf (de moordenaar van Pim Fortuyn) terug te sturen naar de gevangenis omdat hij onvoldoende mee zou werken aan de verplichte gesprekken bij de reclassering, heeft de rechtbank dat onderzocht en geconcludeerd dat hij voldeed aan de meldplicht.

Holleeder

Maar de rechter kan ook constateren dat er wel voorwaarden zijn overtreden. Dat kan een veroordeelde duur komen te staan. Dat was bijvoorbeeld zo bij Willem Holleeder, toen hij na zes jaar zitten op vrije voeten kwam en daarna Peter R. de Vries bedreigde. Voor de bedreiging zelf kreeg hij vier maanden cel, maar er stond nog iets op de lat. De rechter besloot dat hij de resterende drie jaar van zijn vorige straf ook moest uitzitten. ■

VI, proefverlof, gratie?

Voorwaardelijke invrijheidstelling is niet hetzelfde als proefverlof of gratie. Proefverlof is een korte onderbreking van de straf. Gratie betekent dat een veroordeelde eerder vrijkomt dan de bedoeling was, bijvoorbeeld omdat hij ernstig ziek is. Het OM gaat over voorwaardelijke invrijheidstelling, de staatssecretaris over proefverlof en gratie wordt door de koning verleend.

Bijzondere voorwaarden bij VI

De bijzondere voorwaarden zijn bedoeld om het gedrag van de veroordeelde te beïnvloeden en zijn vrijheid te beperken. Voorbeelden:

- contactverbod
- gebiedsverbod
- reisverbod (buiten Nederland)
- meldplicht
- alcohol- of drugsverbod (en daarvoor meewerken aan bloed- of urineonderzoek)
- verplichte opname of behandeling in een zorginstelling
- behandelverplichting door een deskundige of zorginstelling

Als er bijzondere voorwaarden worden opgelegd, geldt altijd een identificatieplicht (via vingerafdrukken of een identiteitsbewijs) en de plicht om mee te werken met de reclassering. Aan de bijzondere voorwaarden kan ook elektronisch toezicht (via een enkelband) worden verbonden.

A full-length portrait of Marchien Holtrop, a woman with short brown hair and glasses, wearing a grey jacket over a black top and skirt, and black boots. She is holding a black coat over her left arm and giving a thumbs-up with her right hand.

Een tweede kans voor mensen met grote schulden

Marchien Holtrop,
insolventierechter in Den Haag

Jong, oud, hoogopgeleid, ongeschoold, alle soorten mensen komen hier voorbij', zegt Marchien Holtrop. Als insolventierechter oordeelt zij over mensen die hun schulden niet kunnen afbetalen. Wie er uiteindelijk ook met hulp van de gemeente niet uitkomt, kan de rechter vragen om toegelaten te worden tot de schuldsanering. 'In de volkswijken van Den Haag gaat armoede vaak over van generatie op generatie en zitten de burens ook in de schuldsanering', zegt Holtrop. 'Bij hoogopgeleiden is dat anders. Zij komen meestal in financiële problemen door ontslag of een echtscheiding.'

Een 'saniet' (zo noemen rechters iemand in de schuldsanering) moet drie jaar lang van heel weinig geld leven, zoveel mogelijk aflossen, geen nieuwe schulden maken en zijn best doen om een fulltime baan te vinden, als hij kan werken. Houdt hij zich strikt aan die regels, dan wordt na drie jaar het restant van de schuld kwijtgescholden.

Als Holtrop moet beslissen of iemand in de schuldsanering mag, zijn twee vragen van belang: 'Zijn er de afgelopen vijf jaar geen verwijtbare schulden gemaakt? En is deze persoon er echt klaar voor? Mensen moeten zich helemaal op de schuldsanering kunnen storten, want het is behoorlijk zwaar. Als er andere dingen meespelen, zoals gedoe met een ex over de kinderen, gaat het vaak fout. De rechtbank Den Haag is vrij streng; we laten ongeveer de helft toe. Maar daar hebben we een goede reden voor: als de schuldsanering mislukt, mag je het pas over tien jaar opnieuw proberen. Dat willen we voorkomen.'

Holtrop vindt het soms best moeilijk om iemand af te wijzen, ook al is dat objectief gezien de juiste beslissing. 'Ik herinner me een vrouw die haar zoontje had verzekerd dat het goed zou komen. "Dat zeg je elke keer, mama", had hij geantwoord. Hartverscheurend vond ik dat.' Daar staat tegenover dat het de overgrote meerderheid lukt om de drie jaar succesvol af te ronden. 'Ik hoop dat ik de mensen die daarna een schone lei krijgen, iets heb meegegeven waardoor ze voortaan schuldenvrij blijven.' ■

Meer weten over deze en andere bijzondere rechters?
Kijk op www.rechtspraak.nl/bijzondere-rechters